

KÖYLIÖN PITÄJÄN KIIINTEÄT
MUINAISJÄÄNNÖKSET.

Luetellut Unto Salo
kesällä 1953.

S i s ä l l y s l u e t t e l o

1. Esipuhe.
2. Kivikautisia asuinpaikkoja ja löydöksiä.
3. Yhteenvetoa.
4. Rautakautisia kalmistoja ja löytöpaikkoja.
5. Perimätietoja ja myöhäisempiä jäännöksiä.
6. Luontaisia tai epämääräisiä muodostumia.
7. 9 karttaa.
8. 15 liitettä.

Köyliön pitäjän historiatoimikunnan myöntämän stipendin turvin suoritin viime kesäkuussa Köyliön kiinteiden muinaisjäännösten inventoinnin, mikä valmistelevana työnä liittyy pitäjän historiahankkeeseen.

Pitäjän muinaisjäännöksistä oli verraten runsaasti tietoja: kuten tunnettua, on Köyliössä suoritettu useita kivikautisten asuinpaikkojen kaivauksia sekä ennen muuta erittäin merkittäviä rautakautisten kalmistojen tutkimuksia. Opettaja P. Varpiala oli sitäpaitsi merkittävällä kartalle Tuiskulan kylän kivikautisia asuinpaikkoja jo laatinut erinomaista perustusta luetteloinnilla. Näillä edellytyksillä voitiin olettaa työn sujuvan nopeasti. Että näin myös tapahtui, on lisäksi erittäin suuresti opettaja Varpialan ansioksi luettava, hänen antamastaan avusta tahdon täten lasua parhaat kiitokseni.

Luetteloon liittyy 9 karttaa sekä 15 liitettä. Kartta-merkintöjen numerot viittaavat asianomaisten kiinteiden muinaisjäännösten numeroihin.

Helsingissä, syyskuun 29. päivänä 1953

Unto Salo

Unto Salo

Rivikaantisia asuinpaikkoja
ja löydöksiä.

Puolimatka.

1. Ravantti.

Ravantin uudistalon (om. mv. Johannes Ravantti) maalta on löydetty oikokirves (11870). Löytöpaikka on tasaista savimultapeltoa; se ei vaikuta asuinpaikalta.

2. Henttinen.

Henttisen uudistalon (om. mv. Matti Henttinen) pihamaasta on löydetty oikokirves (11871). Talo on rakennettu alavassa tasangossa olevalle tuskin huomattavalle kumpareelle, joka topografisesti katsoen soveltuisi vasarakirveskulttuurin asuinpaikaksi. Muita esineitä ei paikalta ole löydetty.

K e p o l a .

3. Räpi.

Räpin talon rannalta, ns. Pappilan rannalta on löydetty muutamia kiviesineitä ja iskoksia (11235:1-5). Esineet löytyivät Köyliönjärven ympäröivän penkereen alapuolelta, maasta joka ennen vedenpinnan laskemista oli ollut järven pohjan (joen perkaamisen vuoksi sanovat paikkakuntalaiset Köyliönjärven pinnan laskeneen n. 60 sm). Mahdollisesti on penkereen yläpuolella savitasangolla ollut kivikautinen asuinpaikka.

Y t t i l ä .

4. Yttilänotta

Yttilänottalla olevasta peltosarasta , joka kuuluu Iso-
talolle, on löydetty kivikirveen teräosa (13.340).
Yttilänotta on loivasti viettävä, törmänä Köyliönjärven
laskeva niemi.

Liite 10, kuva 23.

5-7. Vähätalo

Vähätalon maalta (om. kirkkoväsrtilä Aug. Vähätalo) Köyliönjärven rantapelloilta on löydetty useita kiviesineitä:

5. Kourutalitti (10599)
6. Oikokirves (Tuiskudan k.k.)
7. Keihäänkärki (9178)

Koska esineet ovat eri paikoista ei niitä voi pitää asuinpaikkalöydöksinä.

P a j u l a .

8. "Mäkelä"

Mäkelän, joka maarekisterissä on nimeltään Vahtera, (om. kunnansihteeri Aug. Mäkelä) talon itäpuolella olevasta navetan viereisestä pellostä on löydetty kaksi oikokirvestä (Satak. mus. 2166 ja Satak. mus. 2238) sekä reikäkivi (Satak. mus. 2239). Löytöpaikka on Köyliönjärven laskevaa rinnemaata, joka on melkoisesti rantatasankoa korkeammalla. Muita löydöksiä ei paikalta ole. Topograafisesti katsoen kysymyksessä voisi olla asuinpaikka.

Liite 1., kuva 1.

Pannila9. Nimismiehen asunto.

Nimismiehen asunnon kohdalta, maantien - (toisella puolella olevasta) ojasta on puhtaasta hiekkamaasta löydetty veneenmuotoinen vasarakirves (12876). Mikäli ilmoitettu löytösyvyys (70 sm) on oikea, on mahdollista, että kysymyksessä on vasarakirveshauta.

E h t a m o .

10-11. Nummi

Nummen talon (om. mv. Heikki Nummi) mailta Köyliönjoen varresta on joukko kivikautisia löydöksiä (11581:1,2; 11645:1,2; 11657:1-3). Näistä löydöistä päätellen on tällä kohtaa Köyliönjoen varressa kivikautinen asuinpaikka. Mais-teri Luho onkin todennut rantapenkereessä kulttuurikerrosta talosta n. 100 m länteen. Löydöksiä on saatu varsinkin joen perkaustyössä luodusta maasta, joten joki on kuluttanut asuinpaikan reunamia.

Samaan kivikautiseen asuinalueeseen kuuluneeseen Nummen talosta parisataa m. länteen oleva Häräniemi, josta on löydetty luinen nuolenkärki (/ 3. 223) .

Oikokirves Satak.m. 4274, mainitaan löydetyksi "Nummen torpan pellosta".

Lilte 1.,kuva 2.

12. Arpo.

Arpon talon (om.nv. Lauri Ehtamo) maalla on kivikautinen [✓] asuinpaikka.

Arpon talo sijaitsee Köyliönjoen etelärannalla, köhdassa, jossa joki muodostaa suuren kaaren ja johon lounaasta laskee jyrkkäumainen, nykyisin aivan vähävetinen puro. Puron ja Köyliönjoen varrella oleva maa on tasaista, osaksi hiekkaista, osaksi savista peltoa. Näistä pelloista löytyy sekä puron että joen varrelta runsaasti pii-iskoksia. Myös keramiikkaa on löydetty, m. n. n. neuvos Hämäläisen kerrotaan saaneen kolme saviastian palaa sekä useita kiviesineitä.

Löydökset: (/J. 338:1-6)

Löydöksistä päätellen Arpon talo sijaitsee siis kivikautisella asuinpaikalla, jota viljelys on jonkin verran hävittänyt.

Köyliönjoen toisella rannalla olevasta Ehtamon talosta on myös kivikautisia löydöksiä: reikäkivi (/J. 338:7) katkennut hioin (9358:2) sekä seuraavat esineet: Rauman m. 2086, Hämeen m. 1193:23, Satak. m. 2189.

Ehtamon talon riihivainiosta, talosta n. 200 m. länteen on löydetty reiän kohdalta katkennut reikäkirves. Esine on annettu metsänhoitaja Väisäselle v. 1898.

Liite 1., kuva 3.

J ä r v e n p ä ä

13. Orre

Orren asunon pihamaalta on löydetty poikkikirves (^{Tuiskulan}),
Kansakoulu)
jota on asunnossa säilytetty vuosikausia. Kysymyksessä
lienee hajalöytö.

T u i s k u l a

14. Uusi Härkölä

Uuden Härkölän (om. Annikki ja Kyllikki Uusi Härkölä)
maalta on joukko asuinpaikkalöydöksiä (13019:61-68). Esi-
neet ovat Köyliönjoen lounaispuolelta jokeen loivasti
laskevalta pellolta, joka topografikartan mukaan on suun-
nilleen Eskonkallion asuinpaikan korkeudella.

Asuinpaikka on merkitty P. Varpialan karttaan nume-
rolla 16.

15. Osuuskauppa

Kylä-Marttilan (om. mv. Arvi Salo) maalta, osuuskaupan vie-
ressä olevasta pellosta on kivikautiseen asuinpaikkaan
viittaavia löydöksiä (12203:1-8).

Liite 4, kuva 10.

16. "Akun tontti" ✓

Kylä-Marttilan (om. mv. Arvi Salo) maalla maantien vieressä sen länsipuolella on salaputkitekhtaan ja osuuskaupan välissä vanha tonttimaa, jolta rakennukset on hävitetty. Paikkaa nimitetään "Akun tontiksi". Täältä on asuinpaikkaan viittaavia löydöksiä (12729:1-16). Löytöpaikka on Köyliönjokeen viettävää loivaa rinnettä. Se on merkitty P. Varpialan kartalle numerolla 11.

Liite 2, kuva 4; liite 4, kuva 10.

17. Kolisoja ✓

Kylä-Marttilan (om. mv. Arvi Salo) maalta, salaputkitekhtaasta kaakoon olevasta pellostä, löydettiin traktorikynnön jälkeen runsaasti keramiikkaa (13019:27-47). Tämä asuinpaikka on nimitetty Kolisojan mukaan, joka virtaa kysessäolevan peltoalueen halki Köyliönjokeen.

Löytöalue näkyi paikalla käydessäni muusta peltomul-
lasta erottuvana hiekkaisena kohtana. Tämä hiekka-alue on loivaa rinnettä, jonka alapuolella maa jyrkkenee: se on aila terassin tapainen muodostuma.

Kolisojan asuinpaikka on Akuntontin ja Pajusaaren asuinpaikkojen keskivaiheilla. Se on merkitty P. Varpialan karttaan numerolla 15.

Liite 4, kuva 10.

18. Paiusaari

Kylä-Marttilan (om.^{mv} Arvi Salo) mealla Köyliönjoen itäisessä rantatörmässä Tuiskulan kansakoulun kohdalla on kivikautinen asuinpaikka. Kulttuurikerrosta näkyi pienessä hiekkakuopassa, josta on joukko löydöksiä (13019:69-76). P. Varpialan mukaan kulttuurikerros ulottuu n. 150 m. joen rantaa pitkin salaputkitekhtaalle päin.

Nimensä asuinpaikka on saanut joessa hiekkakuopan kohdalla olevan saaren mukaan. Asuinpaikka on merkitty P. Varpialan karttaan numerolla 17.

Liite 2; kuva 5; liite 4, kuva 10.

19. Tuiskulan kansakoulu

Kansakoulun tonttimaasta, joka on Köyliönjokeen loivasti viettävää rinnettä, on löydetty hioinkivi (10868). Koska tontilla ei ole muita löydöksiä, ei sitä voida pitää varsinaisena asuinpaikkana, vaikkakin se kuuluu Tuiskulan laajaan kivikautiseen asutusalueeseen.

20. Sankkila

Sankkilan talon (om. mv:t Onni ja Eeli Marttila) pihamaasta on löydetty tallin läheltä piikaavin (/3.33/). Sankkilan talo on kansakoulun vieressä, viimeksimainitun ja Parkkilan välissä. Sankkila on merkitty P. Varpialan karttaan numerolla 22.

21. Parkkila

Parkkilan talon (om. mv. Emil Parkkila) tontilla on rikas kivikaution asuinpaikka. Tälle on suoritettu seuraavat kaivaukset:

Tri S. Pälvi tutki v. 1935 uuden navetan takana, tämän ja tien välissä olevaa aluetta.

Maist. J. Leppäaho ja yläoppilas V.R. Maajoki tutkivat v. 1938 samoin navetan takana l. pohjoispuolella olevaa aluetta sekä tallinsillan eteläpuolella olevaa aluetta.

Lähemmät tiedot asuinpaikasta on asianomaisissa kaivauskertomuksissa. Näiden mukaan asuinpaikassa on kaksi korkeusvyöhykettä, joista alemman alaraja on 45, 4 m yli meren pinnan.

Asuinpaikalta on runsaasti saviastian paloja: jänkälänkeramiikka sekä vanhempaa ja nuorempaa tyypillistä kampakkeramiikkaa.

Myös kiviesineistö on lukuisa, huomattavia ovat erityisesti liuske-esineet.

Löydökset: 10114:1-19

10153:1-66

10798:1-7

10867:1-102

12460

12727

13019:1-26

13.324:1-9

Satak.m. 9665-67

Asuinpaikka on merkitty P. Varpialan karttaan numerolla 9.

Liite 2, kuva 6.

Parkkilan asuinpaikkaa on maist. T. Riska käsi-

tellyt kirjoituksessaan "Stenåldersfynd från Parkkila i Kjalö". Finskt museum v. 1945.

22. Eskonkallio

Ryhi-Marttilan (om. mv. Arvi Salo) ja osaksi Sankkilan (om. mv:t Onni ja Eeli Marttila) maalla Köyliönjoen eteläpuolella on kivikaution asuinpaikka, joka on saanut nimensä asuinpaikan luoteispuolella olevan Eskonkallion mukaan. Eskonkallion asuinpaikkaa on maist. J. Leppäaho tutkinut v. 1949. Hänen kaivauskertomuksessaan on siitä lähempiä tietoja. Maist. Leppäahon vaakituksen mukaan asuinpaikan alaraja on n. 44 m. Asuinpaikassa on kuitenkin ylempikin vyöhyke, jonka olemassaolon maist. V. Luho totesi koekuoppien avulla v. 1953.

Löydökset : 12150:1-60

12203:1-4

12461:1-21

12728:1-4

13019:48-60

~~13325:1-7~~

Eskonkallion ^{13325:1-7} asuinpaikka on merkitty P. Varpialan karttaan numerolla 10.

Liite 3, kuvat 7 ja 8.

23. Halmisen tontti

Eskonkallion rinteessä, edellämainitun Eskonkallion kivikautisen asuinpaikan ja varsinaisen Eskonkallion välissä on Halmisen tontilla (om. Veli Halmisen), joka on hiljan erotettu Sankkilan talosta, rikas kivikautinen asuinpaikka. ✓

Vastarakennetulle tontille tietä leikattaessa löytyi maasta runsaasti iskoksia sekä Jäkärilänkeramiikkaa (1224:1-23). Tieleikkaus tehtiin Köyliönjokeen viettävän soramäen rinteeseen. Leikkauksessa näkyi nokinen ruskea kulttuurikerros, jonka vahvuus oli 30-40 cm, kuistin luona jopa puolisen metriä. Kulttuurikerros ulottui kuistin luota ainakin kymmenkunta metriä rinnettä alaspäin.

Topografikartan mukaan on Halmisen asuinpaikka Eskonkallion asuinpaikan alemmaa vyöhykettä korkeammalla.

Halmisen asuinpaikka on merkitty P. Varpialan karttaan numerolla 10 a.

Liite 3, kuvat 7-9.

24. Myllymäki

Tuiskulan myllyn ja sahan luona joen länsirannalla on Vanhankartanon omistamalla maalla korkea metsäinen soramäki, jota nimitetään Myllymäeksi. Myllymäestä ja sen läheisyydestä on joukko kivikautisia löydöksiä: 4717 :1-7, ks. L.N. Tallgrenin selostusta 6.I.1907; 12726: 1-3. ✓

(13.323:2-5,9) Pii-iskos löytö. Sorakuopan yläreunasta melkein mien laelta oli löydetty hyvin kivisestä kovasta soramaasta aivan maan pinnasta suuri joukko pii-iskoksia

ja muutama kivi-iskos. Paikalla käydessäni en todennut kulttuurikerrosta. (Liite 5, kuva 12).

(13. 323:1, 9,6-9)Mäen päältä mutta eri paikasta kuin piilöytö oli tavattu sekä kourutaltan puolikas että kivi-iskoksia.

Myllymäen runsaat löydökset osoittavat, että mäellä lienee ollut kivikautinen asuinpaikka, vaikkei kulttuurikerrosta ole sille muodostunut. Myöskään keramiikkaa ei ole löydetty. Maan kivisyys ja kovuus on nähtävästi ollut esteenä kulttuurikerroksen muodostamiselle.

Seuraavat löydökset ovat Myllymäen lähistöltä:

4717:14-16

10869

Satak. m. 4271-72

Myllymäki merkitty P. Varpialan kartalle numeroilla 7 ja 8. Liite 5, kuvat 11 ja 12.

25. Pikkumäki

Sarinmäen (ks. seuraavaa numeroa)kaakkoispuolella on vähäinen sorakumpare, josta on ajettu maata niin paljon, että kumpu on melkein kokonaan hävinnyt. Tästä Pikkumäestä on löydetty vasarakirves (13. 339). Kuopan reunoilla ei näkynyt kulttuurimaata.

26. Sarinin - I. Paimonheppiäki

Kalmeenaukealla Köyliönjoen itäpuolella on maantien vieressä peltojen keskellä pitkänomainen mienharjanne, jolla ja Valtasen Ketolan, Sarinin talot sijaitsevat. Tämän mieninselän kaakkoispuolella on ns. Pikkinmäki.

Sarininmäestä on joukko löydöksiä, joista päätellen se on ollut kivikaudella asuinpaikkana. Koska mäki nykyisin on tonttimaina, lienee asutus suurimmaksi osaksi hävittänyt kulttuurikerroksen. Valtasen tontilla oli rakennuksen perusti-^{havaittu} töissä maassa kuitenkin hiilikerroksen. Korkeudeltaan mäen lakiossa näyttää olevan Parikkilan asuinpaikan tasolla.

Löydökset: 4717:1-18/13.

12724 (vasarakirves)

12725:1-5

13020 (vasarakirves Sarinin tontilta)

13321-22.

Satak. n. 4282

A. N. Tallgren on v. 1906 tutkinut aluetta. Ks. kaivauskertomusta.

Valtasen tontti merkitty P. Varpialan karttaan numerolla 6.

Liite 5, kuva 13.

27. Perkolan sorakuoppa

Hivin 12723:2-3 on löydetty maantieltä sorasta, joka viitetään ajatuksi Perkolan talon metsässä olevasta sorakuopasta. Tämä sorakuoppa on kaivettu siihen sorahaajanteeseen, joka kulkee metsässä pitkin Kalmeenaukean koillisrannaa.

Harjannetta ei ole merkitty topografikarttaan.

Kuopa: reunoiissa ei näy kulttuurikerrosta, mutta kuopasta on löydetty lisäksi yksi iskos 12723:1. Niiden löy-

löydöksiä perusteella ei ko. sorakuoppaa kuitenkaan voine pitää kivikautisena asuinpaikkana.

Perkolan sorakuoppa on merkitty P. Varpialan karttaan numerolla 4.

28. Lehtimäki

Kalmeenaukean pohjoisreunassa sijaitseva Lehtimäen talon (om. mv. J. Lehtimäki) tontilta on loivasta etelärinteestä omenapuun kohdalta löydetty joukko iskoksia (12722). Löytöpaikka on asuinrivistä kymmenisen metriä länteen. Mv. Lehtimäki kertoi, että paikalta oli löydetty myös taltta tai kirves, joka oli annettu jollekulle keräilijälle. Tonttimaan on soraa ja hiekkaa; omenapuun kohdalla olleessa leikkauksessa oli maa kulttuurikerroksen väristä. Lehtimäen tontilla on siis ilmeisesti kivikautinen asuinpaikka, joka lienee kuitenkin pienenlainen.

Lehtimäen tontti on merkitty P. Varpialan karttaan numerolla 2.

Liite 6, kuva 14.

29. Eero Heikkilän maa

Kalmeenaukealla mv. Eero Heikkilän omistamalla maalla on Köyliönjoen koillisrantaan Ruohomaan asunnon kohdalle leikkattu tie. Leikkauksessa näkyi ohutta kulttuurikerrosta usean metrin matkalla. Tässä kerroksessa oli näkyvissä liesikuoppa. Iskoksia ei löytenyt. Maa oli tasaista niittyä.

Liite 6, kuva 15.

30. Kantakouru ✓

Kaivauksen harjulla, jolla Perkolankin sorakuoppa on, olevasta Kantakourun sorakuopasta on joukko asuinpaikkalöydöksiä: 11261:1-4 ja 11959. Kantakourun sorakuoppa on Erkkilän (om. mv. Arvo Erkkilä) metsässä lähellä Kalmeenaukean reunaa.

Kuopan reunoissa, jotka olivat kovaa ja kivistä soraa, ei ollut kulttuurikerrosta. Paikalla v. 1941 suoritettu pieni koeksivaus samoinkuin maist. V. Luhan v. 1953 kaivamat koe-kuopat osoittautuivat tuloksettomiksi. Ilmeisesti asuinpaikka on ollut pienialainen ja myös lyhytikäinen, joten kovaan maahan ei ole syntynyt kulttuurikerrosta. Viimeksi mainitussa suhteessa Kantakourun asuinpaikka muistuttaa Myllymäen asuinpaikkaa, jolta kulttuurikerros myös puuttui.

Huom! Kokemäen maatalousmuseossa oleva vasarakirves N° 553 on löydetty joko Kantakourun kuopasta tai sitä satatunta metriä pohjoisemmasta Kolimäen sorakuopasta, jonka reunoissa ei myöskään ole kulttuurikerrosta.

Kantakouru on merkitty P. Varpialan karttaan numerolla 20.

31. Sati--l. Sarimäki ✓

Kalmeenaukean ja Voitoistenaukean välisessä metsikössä on yhteisnaukana oleva Sati- l. Sarimäen sorakuoppa lähellä Elov. rannan asuntoa (om. Vilho Ojala). Tämä kuoppa on kaivettu rikkaalle kivikautiselle asuinpaikalle.

A.M. Tallgren on suorittanut Sati-mäessä pienen tutkimuksen v. 1906. Ks. kaivauskertomusta.

Nykyisiä asuinpaikkaa lienee kokonaan tuhottu soran oton vuoksi; kuopan reunoissa ei erottunut kulttuurikerrosta. Itse kuopasta löytyi muutama iskos. (13.319:1-2).

Löydöksiä asuinpaikalta on saatu talteen jonkin ver-

ran: 2167 (vasarakirves)

2169 (vasarakirves)

2210

4717:1-11

12462:1-2

12721

Satak. m. 4282-94

Satak. m. 9708-9719

Topografikartan mukaan Satinmäki on Parkkilan asuin-
paikkaa alempana. Sen alaraja ei voine kuitenkaan ulottua
18 säsänin (38,3 m) alapuolelle.

Satinmäki on merkitty P. Varpialan karttaan numerolla
1.

32. Palomäki

Voitoistenuokean itäreunassa sijaitsevan Palomäen talon
pihamaasta asunon nurkalta on löydetty oikokirves
4717:1-2. Palomäen talo on metsän reunassa; sen piha on
loivaa rinteemaata. Muita löydöksiä ei paikalta ole, joten
oikokirvestä täytyy pitää hajalöydöksenä.

Huom! Muita kivikautisia löytöpaikkoja: ks. P. Varpialan
luettelossa ja kartalla nro 18, 19, 21 ja 23.

Yhteenvetoa

Varmoja esikeraamisia löydöksiä ei Köyliöstä tunneta.

Topografikarttaa silmäillessä havaitsee, että kampakeraamisella ajalla Köyliönjoen laakso ja Köyliönjärvi ovat muodostaneet pitkän merenlahden; laajempi merenulappa on avautunut Kalmeenaukean kohdalla. Tämän lahden rannoille on kivikautinen metsästäjä- ja kalastajaväestö asettunut asumaan. Erikoisen edullinen näyttää olleen Parkkilan - Halmisen seutu, jossa oli lahden kapea salmimainen suu. Tällä kohdalla on rikkaita asuinpaikkoja veden molemmilla puolilla. Toinen kapeikkokohta oli Ehtamon kylässä Arpon ja Nummen tienoilla, joilta paikoilta on myös runsaita asuinpaikkalöydöksiä.

Vasarakirveskulttuuri on kuten tunnettua tyypillistä kampakeramikkaa nuoremmalta ajalta. Siten on luonnollista, että siihen kuuluvia löydöksiä on paikoilta, jotka tyypillisen kampakeramikan aikana ovat vielä olleet meren alla. Tällaisia paikkoja näyttävät olevan Sarininmäki, Pikkumäki, Satimäki ja Kantakouru, jotka topografikartan mukaan ovat Parkkilan tyypillisen kampakeramikan aikuista asuinpaikkaa alempana. Vasarakirveskulttuurin löydöksiä on myös eri puolilta Köyliönjärveä, paikoilta, jotka saattavat olla Parkkilan korkeutta ylempänäkin. Tämä selittyy siitä, ettei vasarakirveskansa ollut elinkeinonsa vuoksi sidottu meren rantaan, vaan asutti myös sisämaata. Varmoja vasarakirveskansan asuinpaikkoja ei Köyliöstä toistaiseksi kuitenkaan tunneta; ilmeisesti viljelys on niitä hävittänyt. Nimismiehen asunnon luota löydetty vasarakirves lienee haudasta peräisin.

Kivikauden lopulla lienee meren ranta siirtynyt jon-
nekin Kiukaisten puolelle: vasarakirveskulttuurin nuorem-
mat löydökset puuttuvat kokonaan. Niinpä onkin luonnol-
liste, että kivikauden lopulle kuuluvan Kiukaisten kult-
tuurin asuinpaikkoja tunnetaan vasta alemmaa Köyliönjoen
varrelta, Kiukaisten Köylypolven kylästä (ks. U. Salon ker-
tomusta Kiukaisten pitäjän kiinteistä muinaisjäännöksistä).
Niin ikään pronssikautisia hautaraunioita tunnetaan vasta
Kiukaisten Paneliasta.

R a u t a k a u t i s s i a k a l m i s t o j a
j a l ö y t ö p a i k k o j a .

1-3. Köyliönsaari l. Luoto.

Köyliönsaaresta on tavattu kolme rautakautista kalmistoa. Näitä kalmistoja on tutkittu useita kertoja, ja useimpien kaivausten suorittaja, tri N. Cleve on käsitellyt kalmistoja A ja B perinpohjaisesti väitöskirjassaan "Skelettgravfälten på Kjuloholm i Kjulo. SMYA XLIV. Tri Cleve nimittää kalmistot kirjaimilla A, B ja C.

1. Kalmisto A sijaitsee Luodon pohjoiskärjessä, jota nimitetään Luodonpääksi, kärjestä n. 500 m eteläkaakkoon. Kalmiston haudoista on tutkittu 22, kaikki kansainvaellusajalta. Ks. edellämainittu teos, ss.17-36.
2. B-kalmisto sijaitsee Luodon itäpuolella, Vanhankartanon meijerin luona. Kalmiston haudoista^{on} tutkittu 13, nämäkin kaikki kansainvaellusajalta. Ks. edellä mainittu teos, ss. 36-48.
3. Kalmisto C sijaitsee Vanhankartanon karjapihansa. Tätä osittain tuhoutunutta kalmistoa ovat tutkineet tri A. Hackman 1925, tri:t C.A. Nordman ja N. Cleve 1926 ja N. Cleve 1934. Tutkitut haudat ovat olleet viikinkiajan jälkipuoliskolta sekä ristiretkiajalta. Tarkemmat tiedot kaivauskertomuksissa.

Köyliönsaaren kalmistot sisältävät rikkaita ruumishautoja sekä myös joitakin polttohautoja. Kalmistoista ei ole mitään maanpäällistämerkkiä, joten niiden laajuutta ei ole saatu tarkkaan määrätyksi.

4. Tuhkanummi.

Köyliönjärven pohjoispäästä puolisen kilometriä pohjoiseen on Varpulan kylässä (seutua sanotaan nykyisin yleisesti Järvenpääksi) laaja kalmisto, jota nimitetään Tuhkanummeksi; maan pinnassa on nim. kulon jäljiltä tuhkakerrokset. Kalmistoa sanotaan toisinaan myös tuhatvuotiseksi kalmistoksi paikalle pystytetyn muistokiven mukaan.

Tutkimuksia ovat kalmistossa suorittaneet tri A.O. Heikel v. 1898 ja tri J. Rinne 1905. J. Rinteen mukaan kalmisto näyttää rajoittuvan Varpulan kylän "tantatorppain": Seppälän, Santalan, Lähteenmäen, Myllymäen ja Lähteenojan hiekkaisille pelloille sekä niiden väliseen raivaamattomaan nummeen, likimain kulmaukseen (silloinen) Säskylän maantie - Prättämäijan kuja.

Haudat ovat matalia, melkein maanpinnalla olevia poltto-kuoppia, talteen saatujen esineiden mukaan nuoremmalta kansainvaellus- l. merovinkiajalta sekä viikinkiajalta. Niistä ei ole maanpäällistä merkkiä, joten kalmiston laajuuden määrittely on jäänyt löytöpaikkojen varaan.

Viime aikoina ei kalmistosta tiedetä mitään löydetyn: lauhaa hiekkamaata ei ole enää raivattu pelloksi, eikä kalmistoa siis liene enää tuhottu. Joka tapauksessa ^{suuri}osa sen alueesta on nyt peltoina, joten lukuisia hautoja on hävitetty. Koskematonakin aluetta on sentään: muistomerkin luona oleva Vanhankartanon omistama raivaamaton nummi. Hautoja saat-

taa olla maantien itäpuolellakin; on kuitenkin huomattava, ettei muistomerkkiä vastapäätä olevista suurista hiekkakuoppista ole löydetty esineitä.

Liite 8, kuvat 17 ja 18; liite 9, kuva 20.

5. Yttilänotta 1. Hiisniemi

Köyliönjärven itärannalla, Köyliönsaaresta etelään on Yttilän kylässä Yttilänotta - 1. Hiisniemi - niminen niemi. Tällä niemellä on rautakautinen kalmisto .

Yttilänotta on Yttilän kylän yhteismaata, lukuunottamatta sillä olevaa peltoa, joka kuuluu Isotalolle. Nimensä niemi on saanut Yttilän talosta , joka on aikoinaan ollut niemen lähistöllä. Nimi Hiisniemi lienee vanhempi, ja se säilyttäneet tietoa siitä, että niemellä on kalmisto, vaikkakin kansantarina selvittää nimen synnyn omalla tavallaan. Niemen tasainen kenttä on ollut aikaisemmin seudun juhannuksen viettopaikkana; nykyisin niemi on kylän uimarantana.

Niemen muodostaa sileä kenttämää, joka jyrkkänä törmänä laskee sekä järven- että myös maan puolelle. Tämä kenttä on osaksi katajikon peitossa. Niemi on koskematon, lukuunottamatta pienenpuoleista peltoa , joka on aidalla ympäröity. Järven puolelta , läheltä niemen tyveä on joskus viety jonkinverran soraa. Keskellä niemeä kulkee tie, jonka vieressä ison kiven luona , tien ja pellon välissä on vanha sudenknoppa.

Tasaisessa kentässä on suuri joukko pitkänomaisia, 1-2,5 m pitkiä, jopa 50-60 cm syviä kuoppia, joita on mainittu haudoiksi. (Ks. V. Salminen: Köyliön pitäjän historia. Suoma-

laisen kirjallisuuden seuran toimituksia 47.osa . Pitäjän kertomuksia VII). Varmuus asiasta saatiin, kun maist. V. Luho kaivoi yhden kuopan v. 1953 todeten sen niukkalöytöiseksi ruumishaudaksi.

Haadat ovat riveissä toistensa vieressä, Osa niistä on länsi- itä-, osa taas pohjois- eteläsuuntaisia. Sama hautojen suunnan vaihtelu esiintyy myös Köyliönsaaren kalmistoissa, joiden aikuinen Yttilänotankin kalmisto nähtävästi on.

Hautakuoppia oli eniten niemen lounaissivulla, alueella lipputanko - mänty. (Ks. liite 9, kuva 22)Hautoja suojaa tiheä katajapensaikko. Muutamia kuoppia on myös niemen tyvessä tien koillispuolella. Kuoppien lukumäärä ilmoitetaan kirjallisuudessa n. 60aksi.

Hautoja on myös tuhoutunut: kirkkoväärti Aug. Vähätalon mukaan niemellä olevasta pellostä oli 1880-luvulla löydetty hauraita pronssiesineitä, jotka ovat joutuneet hukkaan. Ilmeisesti kalmisto on siis ulottunut myös mainitun pellon alueelle. Yttilänotan lounaisreunassa on pari hautaa tuhottu puoliksi soranoton vuoksi . Ilmeisesti kalmisto on käsittänyt niemestä suuremman osan kuin mitä nykyisin voidaan todeta.

Aug. Vähätalon mukaan havaittiin em. pellossa v. 1915 nelikulmainen , hirsistä tehty huoneenpohja, kooltaan n. 5 m x 5 m. Puu oli aivan lahonnutta, joten siitä oli vain jälki näkyvissä.

Yttilänottaan liittyy traditioita:

Hautojen kerrotaan olevan ryssänhautoja.

Edelleen kerrotaan seuraava tarina: Järven toisella puolella kynti akka härkäparin kans', kun hiisi toi helmassaan santaa ja kiviä, puoliksi kumpaakin. Silloin akka

rupesi pilkkaamaan : Hiisi, Hiisi, ne näkyy! (Kun Hiiden helma oli ylhäällä). Hiisi muuttui ja pudotti helmastansa maan ja kivet, jolloin syntyi Yttilänotta. Hiisi otti samalla suuren kiven, jolla heitti akkaa. Tämä jäi härkineen sen alle. Kivi on nykyisin rikottuna Kepolan kartanon navetassa. (Tarina Aug. Vähätalon mukaan)

Liite 8, kuva 19; liite 9, kuvat 21 ja 22; liite 10, kuvat 23 ja 24; liite 11, kuvat 25 ja 26.

Yttilänotaa kalmistosta on kertomuksen liitteenä karttaluonnos (liite 15).

6. Arpon talo

Ehtamon kylässä olevan Arpon talon (om.^{mv.} Lauri Ehtamo) maalla, Riihivainion päässä, Köyliönjokeen laskevan ojanuoman reunassa ja partailla on maanpinnassa soikeita, matalia kuopanteita, joita joita on nimitetty haudoiksi. Näistä kuopista on suuri osa tasoitettu, koska paikkaa on raivattu pelloksi. Yksi kuopanne oli kuitenkin vielä nähtävissä ojanuoman reunassa; tutkimatta ei tietenkään voi ratkaista, merkitseekö se haudata.

Paikkaan liittyy joitakin juttuja "hautojen" luona nähdyistä enkeleistä. Muuta perimätietoa ei ole, eikä paikalle tiedetä myöskään erityistä nimeä.

Arpon talo sijaitsee Köyliönjoen varressa. Sen mailta on löydetty pronssikampa (), joka ehkä on esihistoriallinen.

Liite 11, kuva 27; liite 12, kuva 28.

7. Rantanen.

Kepolan kylän Rantasen talon pellosta on löydetty keihäänkärki 9460. Se lienee irtolöydös, koska paikalla tuskin on ollut mitään kiinteätä muinaisjäännöstä. Ks. A. Hackmanin tarkastuskertomusta vuodelta 1932.

8. Kepolan kartano.

Kepolan kartanon pajan läheltä on löydetty rautainen keihäänkärki 9266, ojan vieressä olevalta pelloilta. Paikalla ei tiedetä olleen kiinteää muinaisjäännöstä. Ks. A. Hackmanin tarkastuskertomusta vuodelta 1932.

9. Hällä.

Kepolan kylän Hällän talon pellosta on löydetty rautainen keihäänkärki 9358:3. Löytökohta ei ole varmasti tiedossa. Ks. A. Hackmanin tarkastuskertomusta vuodelta 1932.

10. Pajulan kartano

Pajulan kartanon maalta, Köyliönjärven länsirannalta on löydetty parisenkymmentä pronssiharkkoa (13018:1-18). Löytö tehtiin kynnettäessä pelloksi rantaniittyä, joka oli kuivunut järven viimeisen laskemisen jälkeen. Harkot olivat rantatöyräessä verraten pienellä alalla, mutteivät kuitenkaan aivan yhdessä

kohdassa. Löytäjän kertoman mukaan oli muutaman harkon kohdalla yhdessä paikassa ollut ruostuneen raudan jätettä, ehkäpä jonkinlaisen arkun heloituksesta. Kätkölöydöstä ei kuitenkaan voi olla kysymys. Ks. H. Salmon tarkastuskertomusta vuodelta 1952.

Liite 12, kuvat 29 ja 30.

11. Isotalo.

Vinnarin kylän Isontalon (talon nimi on nykyisin Pere) humalistosta löydettiin viime vuosisadalla yksiteräinen miekka sekä veitsi. (Satak. mus. 2159-60). Tutkimatta ei voi ratkaista onko paikalla ollut hauta tai jokin muunlainen muinaisjäänös.

Liite 13, kuva 31.

Perimätietoja ja myöhäisempiä jäännöksiä.

1. Kirkkokari 1. Kirkkosaari. 1. Kirkkoluoto.

Tämän vuosisadan alussa suoritettiin Kirkkokarilla tutkimuksia joiden perusteella voitiin todeta, että saarella on sijainnut keskiajalla pieni kappeli, jota on käsitelty useissa artikkeleissa:

V. Salminen: Köyliön pitäjän historia

- " - P. Henrikin saari Köyliössä. SM-FM XII.1905.

- " - P. Henrikin kappeli Köyliössä, SM XVIII.1911.

J. Jaakkola: Lähteen 1. Pyhän Henrikin kappeli Köyliössä.
Satakunta II. 1911.

-"- Vielä hiukan Pyhän Henrikin kappelista Köy-
liössä. SM XVIII. 1911.

J. Rinne: Pyhän Henrikin kappelista Köyliössä. SM XVIII. 1911.

2. Kirkkonieni.

Lähteen kylässä, kirkkokaria vastapäätä on Kirkkonieni-niminen niemeke, joka kuuluu Taren (om. mv. Paavo Tare) talon maihin. Tämän niemen rinteellä, pellon reunassa on kasvanut viisi vanhaa pihlajaa, jotka sittemmin on kaadettu. Näiden pihlajien alla on perimätiedon mukaan hautoja.

Paikka on raivattu pelloksi, mutta yhden pihlajan kanto on vielä näkyvissä. Raivattaessa kerrotaan tasoitetun paikalla sijainnut kumpu, joka oli ollut n. 60 cm korkea ja halkaisijaltaan muutaman metrin suuruinen. Siitä ei kuitenkaan löydetty mitään.

Pelto on hiekkamaata, ja sopisi maaperänsä ja etenkin asemansa vuoksi hyvin Kirkkoluodon kappelin hautausmaaksi. Lähteen kylän vanha paikka on lähistöllä, Taren talon luona.

"Hautausmaan" sijainti käy selville kuvasta 32, liite 13.

3. Kuninkaanmänty.

Ilmijärven rannassa, järven ja maantien välissä on metsässä kaksi erityisen komeaa, joskin jo kuivunutta honkaa, joista vahvemmassa on perimätiedon mukaan ollut Kustaa III:n nimikirjoitus sekä vuosiluku 1776. Viimeksi mainitun pitäisi olla kuitenkin virheellinen, koska kuninkaan vierailu on tapahtunut jo edellisellä vuonna.

Kuninkaan nimikirjoitus on kuitenkin hakattu pois; sen sijaan on puun kylkeen leikattu myöhemmin suomalaisen tavan mukaan lukuisia nimikirjaimia.

Ks. V. Salminen: Köyliön pitäjän historia.

Liite 14, kuva 34.

Luontaisia tai epämääräisiä muodostumia.

1. Sormikivi.

Tuiskulan kylässä, Peipohjean vievän maantien vieressä on mv. Emil Kalmeenojan omistamassa metsässä suuri kivi, ns. Sormikivi, jossa kerrotaan olleen "jättiläisen sormenjälkiä". Nämä ovat kuitenkin veden syömiä kuoppia.

Lohkare ei ole eheä, sillä sitä on rikottu rakennustarkoituksiin.

2. Tuiskulan kylän metsässä, maantien molemmin puolin on matalia kumpuja, joita on arveltu haudoiksi. Maist. V. Luho totesi kuitenkin kaivauksen avulla yhden kummun luontaiseksi, jollaisia muitakin epäilemättä ovat.

3. Liite 14, kuva 33 . Marketankallion rinteessä on metsässä epämääräinen kivilatomus, pituudeltaan n. 5 m. Luultavasti se on säännöllisyydestään huolimatta luontainen.

1. (F 17255) Vahteran kivi-
viekautinen löytöpaikka etua-
lalla oikealla. Taustalla Köy-
liönjärven tasaista rantaa.

2. (F 17256) Nunnen talo.
Miehet seisovat löytöpaikalla.

3. (F 17257) Arpon talo.
Kivikautista asuinpaikka-
aluetta mm. talon vieressä
kuusiainan takana.

4. (F 17258) "Akun tontti". Taustalla Köyliönjokeen viettäviä sarkoja.

5. (F 17260) Pajusaaren asuinpaikka; kulttuurikerrostä näkyvissä miesten kohdalla joen törmässä. Oikealla salaputkitehdas.

6. (F 17261) Parkkilan asuinpaikka Eskonkalliolta katsottuna. Oikealla oleva pitkä rakennus Parkkilan navetta. Köyliönjoki edessä olevan pensaikon takana.

7. (F 17262) Eskonkallion asuinpaikka: vasemmalla näkyvä lato - oikealla oleva kallioli, jolta pilkistää Halmisen asunto. Pensaiden luona Köyliönjoki.

8. (F 17263) Eskonkallion asuinpaikka metsän reunassa, ladosta alkaen oikealle. Keskiälällä olevassa metsikössä Halmisen tontti. Kuva otettu Parkkilan luota, Köyliönjoen toiselta puolen.

9. (F 17264) Halmisen tontti. Kulttuurikerrosta on tien reunoissa sekä kuistin luona.

Akun tonetti
osuuskauppa ↓ ↓
Kolisaja ↓

Pajusaari
↓

10. (F 17265-67) Yleiskuva
Tuiskulan kivikautiselta asu-
tusalueelta. Kuvat otettu kan-
sakoulun katolta.

11. (F 17268) Myllymäki
maantieltä katsottuna. Lau-
tatapuleiden takana Köyliön-
joki.

12. (F 17269) Myllymäen
soranottopaikka. Pii-iskos-
ten löytöpaikka rinte-
en reunassa nuolen kohdalla.

13. (F 17270) Sarinin- l.
Paimenmäki (taloryhmä) Myl-
lymäeltä katsottuna. Etualal-
la Köyliönjoen uoma.

14. (F 17271) Lehtimäki.
Löydöksiä mm. miesten kohdalta.

15. (F 17272) Kulttuuri-
kerrosta maassa Köyliönjoen
rannalla. Maan omistaa Eero
Heikkilä.

5.44
LIIITE 7

Kirkkoniemi
Kirkkokari Kauko Luoto

16. (F 17273-75) Köyliönjär-
veä pohjoisesta katsottuna.

KÖYLIO

17. (F 17276) Tuhkanummen kalmistoa. Taustalla aitaus, jossa on "Tuhatvuotiselle kalmistolle" pystytetty muistokivi.

18. (F 17277) Tuhkanummen kalmistoa, jota on raivattu pelloksi. Taustalla Köyliönjärvi.

19. (F 17278) Yttilänotta Köyliönsaaresta katsottuna.

20. (F 17279) Tuhkanummen kalmisto Isontalon luota katsottuna. Kalmisto on taustalla näkyvän ladon luona.

21. (F 17280) Yttilänotta etelästä järven puolelta katsottuna.

22. (F 17281-82) Yttilänotta kärjestä katsottuna. Kalmisto lipputangosta mäntyyn päin, katajapensaiden alla.

Yttilänotta

23. (F 17283-84) Yttilänotta koillisesta, maan puolelta katsottuna. Niemi erottuu törmänä ympäröivästä alavasta maasta. Etualalla pihlajien takana pelto, josta on löytenyt pronssiesineitä sekä yksi kiviesine.

24. (F 17285-86) Yttilänottan kalmistoa: lipputangosta vasemmalle olevan katajapensaikon alla on hautakuo-panteita. Oikealla Köyliönjärvi.

25. (F 17287) Hautakuopanteita Yttilänotan kalmistossa.
(Miehet seisovat kuopanteissa)

26. (F 17288) Sama kuin edellä.

27. (F 17289) Arpon kalmisto (?), jonka paikkaa kuvassa näkyvät miehet osoittavat.

28. (F 17290) Arpon kalmisto(?) Kuopanteita kerrotaan olleen kuvassa näkyvän uoman reunoilla, männyn ja kuusen välissä taustalla.

29. (F 17291) Pajula. Pronsiharkkojen löytökohta Köyliönjärven rannalla, kuvassa näkyvien miesten välissä.

30. (F 17292) Pajulan pronsiharkkojen löytöpaikka Kaukon saaresta katsottuna.

31. (F 17293) Isotalo. Löytöpaikka, entinen humalisto , oikealla pienen rakennuksen takana, sen ja purukasan välissä.

32. (F 17294) Kirkkonie-
mi. Hautojen kerrottua paik-
kaa osoittaa kuvassa näkyvä
mies.

33. (F 17296) Marketankal-
lio. Epämääräinen kivilatomus
jyrkän kallion juuressa, ku-
vassa näkyvien miesten välissä.

34. (F 17297) Ilmijärvi.
Oikeanpuoleinen kuvassa nä-
kyvistä mänyistä ns. Kunin-
kaanmänty.

35. (F 17298) Kirkkoka-
ri. Kuvassa näkyy kaivaus-
töiden jälkeen koottu ki-
vilatomus.

Yttilänotta

100 m

- Kalmistoa
- ||| Peltoa
- ⋯ Tie
- Sudenkuoppa
- × Pronssisormuksien löytöpelto
- Rakennuksen jäännös

